

RASESKILLET OG KIRKEN I SØR-AFRIKA

av

HELENE FREILEM

Det er som om det paradoksale har slått dype røtter i Sør-Afrikas vesen. Velstand og vanmakt, idealisme og rasehovmod, fromhet og frykt finnes side om side. Selv om landet kan betegnes som «progressivt», så er karakteristikken «reaksjonær» minst like treffende. I Sør-Afrika bor en tredjedel av alle kristne i Afrika — hele 72 pst. av alle sør-afrikanere bekjenner seg som kristne. Likevel blir landet brennemerket av en hel verden som ukristelig på grunn av sin holdning til de fargede. Disse kontraster springer en i øynene ved et kort besøk i dag, som de nok også gjorde det for 5 eller 10 år siden. Men likevel er det betimelig å spørre: hva skjer i øyeblikket? Er der ting som tyder på fornyelse, nytenkning? Har regjeringen lyktes i sin politikk? Og sist, men ikke minst: hvor står kirken i dagens situasjon?

Under mitt opphold brakte jeg på bane spørsmålet om man kan merke noen endring i rase-politikken etter at dr. J. B. Vorster har overtatt statsminister dr. H. F. Verwoerds rolle. Det later til at den nye regjeringen er mer pragmatisk enn den ideologisk forstokkede Verwoerd-regjeringen. Det heter seg at Vorster er mer villig til å lytte til sine politiske rådgivere enn hans forgjenger var. På den annen side er jo apartheid — eller som det nå helst kalles: separate development — den tidligere justisminister Vorsters yndlingsidé, og han strammer ganske hårdt til på det indre plan for å få systemet gjennomført. Men samtidig forsøker han å bedre forholdet til utlandet og ikke minst være mer åpen og fleksibel overfor de nære afrikanske naboer.

Spør man om de protester som er kommet til uttrykk i andre land, har hatt noen virkning, så er svaret overveiende negativt. Økonomiske sanksjoner vil neppe ha noen effekt før USA og

Storbritannia kommer med. Når det gjelder Norges holdning, var det tydelig å merke en reaksjon både hos nordmenn og andre på at de norske myndigheter ikke hadde tatt imot innbydelsen til å besøke Sør-Afrika. Under alle omstendigheter ville Norge stått sterkere i sine uttalelser etter å ha opplevet situasjonen på nært hold, ble det sagt.

Adskillelses-politikken går altså sin gang, og der er ingen opposisjon som kommer tydelig til uttrykk fra de fargedes side, fordi deres ledere er fengslet, forvist eller på annen måte brakt til taushet. Man kan si at der er en tendens til å avfinne seg med situasjonen, men uten å akseptere politikken.

Nøkkel-ordet i apartheid-ideologien er «bantustan». Tanken her er at bantuene skal få seg tildelt bestemte områder hvor de skal få selvstyre, etterhvert helt til topps, og utvikle seg etter såkalte «egne linjer». Hittil har de bare ett slikt «native homeland» å vise til hvor de har lyktes ganske bra, nemlig Transkei. Men det sies at dette også var det letteste å få konsolidert.

Fra en side sett er det en idealistisk tanke bak, man vil bort fra dagens situasjon med den horisontale apartheid, med rasediskriminering ovenfra og ned — og istedet vil man over til en vertikal apartheid med total adskillelse, hvor de sorte styrer seg selv uten innblanding, og hvor de ikke blir satt utenfor i konkurransen med de hvite. Men tenkende mennesker som vurderer situasjonen ut fra et helhetssyn mener at ideen er fullstendig dødfødt.

I dag finner man mange steder, f. eks. i Zululand, de hvites og de sortes områder side om side som et lappetepe, og hverken økonomisk eller geografisk er de egnet til å konsolideres og skapes om til «native homelands». Det vil i så fall kreve både forsakelse og oppofrelse fra de hvites side — noe man mener de i øyeblikket neppe er villig til å gå med på. De er mer interessert i å bedre sin økonomi ytterligere enn å senke levestandarden. Muligens hvis der kommer en alvorlig krise, men ikke i dagens situasjon.

Et annet spørsmål er hvordan man i byene har tenkt å klare seg uten eller med redusert sort arbeidskraft — som er en vesentlig forutsetning f. eks. for industrien. Det er ikke sikkert at de som

i dag er hvite herrer i dette landet, er så helt enig med Vorster når han idealistisk utbryter: «Jeg ser frem til den dagen da også våre bensinstasjoner betjenes av hvite» — underforstått: er det noen som har sagt at det bare er de fargede som skal ha de simpleste jobber! For fremtiden skal de hvite fylle stillingene fra øverst til nederst.

Det blir fremholdt med stor styrke at ideen er dødfødt, fordi de ulike rasegrupper er og alltid har vært gjensidig avhengig av hverandre. Selv om det er de hvite som hovedsakelig har representert skaperevne og initiativ, så ville de aldri ha lyktes i å utvikle landet uten de fargedes medvirkning. Dertil kommer den rent menneskelige faktor, nemlig det ydmykende i å få seg tildelt et område som skal utvikles etter «egne linjer», uten engang å bli tatt med på råd. Her er det tross alt tale om 14 mill. ikke-hvite afrikanere og en minoritet på 3 mill. hvite, og da kan man i det minste forlange at der skapes en dialog-situasjon. Og hvem har sagt at de fargede er interessert i å utvikle seg etter «egne linjer» — noe som for dem straks gir assosiasjon til et primitivt stadium de ikke ønsker å vende tilbake til.

De argumenter en blir møtt med fra apartheid-tilhengernes side, er forstemmende lite nyansert. Det er formyndertanken som går igjen. «Vi kjenner dette folket. Vi vet hva som er best for dem. Vi vil gi dem vestlig sivilisasjon, men deres bakgrunn er så totalt forskjellig fra vår, derfor er det best for alle parter med adskilt utvikling. De er ikke mindreverdige, de er bare annerledes, og de vil bli lykkeligere i et samfunn med bare sine egne. De er som barn og må behandles som sådanne. Å føre dem opp på de hvites nivå er en prosess som tar tid. Men vi er underveis, og vi vil lykkes.»

Når en så har hørt alle disse uselviske ord og forsøker å lodde litt dypere, så kommer det frem at dypest sett kjemper også den hvite mann for sine rettigheter. Han frykter for å bli kastet på sjøen en dag hvis han blir nødt til å dele makten med den sorte, — og den frykten skal man ikke fortenke ham i slik situasjonen har utviklet seg. De hvite føler seg som beleiret. De oppfatter seg

som den siste skanse av hvit sivilisasjon mot den fremstormende bølge av sort nasjonalisme. De er overbevist om at hver eneste innrømmelse de gjør, vil være signalet til nye forlangender, og til slutt vil de fargede – som er mer enn fire ganger så mange – regjere over dem, og de vil bli en undertrykket minoritet i det land de selv har bygget opp. Og mens de, for å hindre dette, strammer stadig hårdere til, øker frykten og frustrasjonen og faren for en fremtidig eksplosjon av veldige dimensjoner.

Det som i første rekke slår en besøkende i dette landet, er de tragiske menneskelige konsekvenser av raseskille-politikken, av de stadig flere, urimelige og ydmykende lover og forordninger som settes i verk og gjennomføres med hård hånd. Og det gjelder alle felter av samfunnslivet. Da hjelper det ikke om man samtidig kan vise til at «*staten gjør så mye for de innfødte*», som det heter. Det er riktig at myndighetene kan fremvise imponerende tall når det gjelder sanering av slum og reisning av nye boliger, bygging av skoler og høyskoler og tildeling av stipendier til ikke-hvite studerende. Men det er umulig å se bort fra den ideologien som ligger til grunn, – og den er forstemmende.

I første rekke blir en altså slått av de tragiske konsekvenser, men dernest av hvor komplisert hele raseproblemet er og hvor vanskelig det er å få et konkret svar når en ber om å få antydning en løsning. Bildet er ikke bare sort-hvitt i den forstand at en kan finne klart definerte meninger etter folks hudfarge. Nyanser finnes også innenfor de enkelte grupper. Briter og boere står mot hverandre i mange spørsmål. De halv-hvite faller «mellom to stoler», indere og bantuer ser skjævt til hverandre, og selv innenfor bantuenes rekke er der folk som svikter sine egne. Det grunnleggende krav fra de ikke-hvites side «*one man, one vote*», later til å være en utopisk tanke i dagens Sør-Afrika, og selv alternativet kvalifisert stemmerett vil by på mange problemer i den praktiske gjennomføring.

Derfor ser en også at det er Nasjonalist-partiet som stadig har fremgang, mens de fremskrittvennlige som Liberal Party og Progressive Party ikke vinner nye tilhengere. Ved valget ifjor var

der en svingning i nasjonalistenes favør på hele 17 pst., og for første gang oppnådde de en klar majoritet av det totale antall angitte stemmer (58,6 pst.).

På bakgrunn av dagens situasjon er spørsmålet om kirkens holdning meget relevant. Raseproblemet er nemlig, midt i all sin mangfoldighet, dypest sett et moralsk problem. Derfor er det naturlig at folket ser hen til landets åndelige ledere for der å finne veiledning og en klar profil. Dertil kommer den rent historiske faktor; landets sterke kristne tradisjoner. Ved siden av geværet og ploegen var Bibelen et sentralt symbol for de gamle boere som først kom til landet for 300 år siden. Den dype religiøsitet er noe som er bevart like fra pionertiden og frem til idag, men det er også riktig å si at kristenarven har fått tilskudd fra andre, senere innvandrere og fra misjonærer som kom til Sør-Afrika fra ulike land og kirker.

Det forteller derfor en hel del om kirkens posisjon når man kan vise til at 72 pst. av alle sør-afrikanere bekjenner seg som kristne (94 pst. av de hvite og 75 pst. av de ikke-hvite). Men det er et spørsmål om disse tall uten videre er identisk med troens gjennomslagskraft i det rase- og konfesjonssplittede Sør-Afrika. Det mangler ennå mye på at den ånd som besjelet den høyreiste kristne zulu-høvdingen Albert Luthuli, har gjennomtrengt folket. Han gikk inn for fredelig samarbeid, for kamp uten vold, for som han sa: «Da blir det ingen arr etter striden, ingen ofre å sørge over, ingen bitterhet som svir.» Denne ranke kristne leder var det myndighetene forviste og satte munnkurv på i henhold til loven om undertrykkelse av kommunismen. Og bare *det* skulle tale for seg selv.

Nå er han borte — og man kan spørre: Hvem tar arven opp etter Luthuli? Finnes der kristne ledere, sorte eller hvite, som står frem med et ord i rette tid? Hvor står de forskjellige kirkesamfunn i dag?

Det er naturlig at man først ser hen til den hollandsk-reformerte, eller rettere de tre hollandsk-reformerte kirker, for om mulig å finne tegn som tyder på nytenkning der. Ikke bare er dette det største kirkesamfunn, det er jo også kjent for sin re-

gjeringsstro holdning og for sitt villige bidrag av teologiske krykker til apartheid-ideologien.

På forsommeren kunne man oppleve politikk og teologi i en sørafrikansk rettssal, nemlig i hovedstaden Pretoria, og den saken avspeilte interessante sider ved dagens situasjon. Det var en injuriersak reist av en prest og en teologi-professor mot en annen teologi-professor. De to som følte seg injuriert, var pastor L. F. Beyers Naudé og professor dr. theol. Albert Geysler, og de ble beskyldt for liberalisme og kommunisme, for å handle umoralsk, for å yppe til strid og uroligheter i landet etc. Begge tilhører den hollandsk-reformerte kirke, men har inntatt en klar apartheid-kritisk holdning og er derfor blitt uglesett av apartheid-tilhengerne i sine kirker. Så det var tydelig at dette lå bak de mange beskyldninger. Men for pastor Naudé gjaldt injuriene noe mer enn ham personlig. Han forlot nemlig i 1963 sin stilling som prest for å bli leder for Christian Institute — en fri og uavhengig ekumenisk institusjon som forsøker å bygge bro over motsetningene i det rase- og konfesjonssplittede landet. Dette instituttet har de hollandsk-reformerte kirkers synode tatt avstand fra og beskyldt for å skape uro innen kirken.

Dømmen, som falt i juni, gav både Naudé og Geysler full oppreisning — og store overskrifter i den sør-afrikanske presse. Den var dermed også en klar seier for de mer liberale og progressive kretser innen boerkirkene — kretser som i 1960 åpent gav uttrykk for sitt syn i boken «Delayed Action» (i svensk oversettelse: «Tid att handla»). Det var 11 betydelige teologer som her utfordret til en ny vurdering av Sør-Afrikas rasespørsmål.

Studerer man boer-kirkens holdning gjennom årene, ser en at frem til 1857 var den prinsipielle holdning og praksis at man hadde fullstendig integrerte kirker, men hvor de fargede ikke hadde noen fremstående stilling. Etter dette utviklet det seg en rekke atskilte datterkirker som et resultat av boerkirkens misjonsvirksomhet. Etter som tiden gikk ble der gjort forsøk fra visse teologer innen kirken på å rettferdiggjøre apartheid på bibelsk grunn, bl. a. ut fra visse beretninger i Det gamle testamente. Dette varte til omkring 1950, da som et resultat av en rekke

studier, denne holdning og dette grunnlag ble teoretisk avvist. Men i praksis i dag er fremdeles apartheid-ideen i funksjon i kirken liv.

Under mitt opphold i Johannesburg fikk jeg anledning til å besøke Christian Institute og hadde en samtale med pastor Naudé like etter at dommen var falt. Han uttrykte sin glede over dommen, som først og fremst viste det kristne institutts integritet og renvasket både instituttet og de to saksøkerne mot et antall falske beskyldninger. Han mente også at den ville være en anbefaling av hele den ekumeniske bevegelse i Sør-Afrika. Dertil var dommen utvilsomt et vitnesbyrd om rettens upartiskhet. Erstatningen de to ble tilkjent — 100 000 kr. hver — har de bestemt skal gå til forskjellige ekumeniske formål i Sør-Afrika.

Pastor Naudé kunne forøvrig fortelle oss at Christian Institute har full støtte fra alle kirkesamfunn som tilhører Sør-Afrikas kristne råd. Medlemmene av instituttet møtes regelmessig i mindre grupper til bibelstudium, samtaler og bønn. Der holdes også større konferanser for å gå dypere inn i problemer og muligheter som de kristne møter i dagens Sør-Afrika — og alt på mellomkirkelig og raseintegreert basis. Positivt er det også at instituttet har tatt opp arbeid blant de afrikanske uavhengige kirker, dvs. de mange sekt-kirker som har en så sterk oppblomstring, men som er så svakt bibelsk fundert. De blir tilbudt undervisningsmaterieell, bl. a. kurser på korrespondansebasis, og deres ledere blir gitt muligheter til opphold og studie ved presteskoler.

På vårt spørsmål om der er tegn som tyder på nytenkning i rase-spørsmålene fra den offisielle hollandsk-reformerte kirke, svarte pastor Naudé at slike tegn er vanskelig å finne. Derimot kan en finne mange tegn som tyder på dyp uro, omtanke og omsorg fra endel prester såvel som fra utallige små grupper av medlemmer. Dette finner en innen alle kirkesamfunn, og han mente at det kan være begynnelsen til en virkelig fornyelse av kirken og dens vitnesbyrd i Sør-Afrika.

I årenes løp er det fra ulike kirkesamfunns side blitt demonstrert mot regjeringens rasepolitikk, vedtatt resolusjoner og avgitt protester, men i mange aktuelle situasjoner kan nok kirken også

med rette bebreides for lunkenhet og unnfallenhet. I de tilfelle hvor protester og politisk engasjement har vært sterkt, har det gitt regjeringen foranledning til å komme med en irrettesettelse, en oppfordring til å holde seg til kirkens åndelige saker og ikke blande seg i politikk — og senest i sommer ble en anglikansk biskop utvist.

Det kan være nærliggende å sitere en resolusjon fra anglikanske biskoper som er meget klar og konkret i sine krav:

«Når det gjelder Sør-Afrikas fremtid kan ingen politikk godtas som ikke gir enhver person som har nådd et visst utdannelsesnivå, rett til å delta i landets styre og stell, og fulle muligheter til å bidra til landets kulturelle, økonomiske og industrielle fremvekst. Vi er av den mening at den mest effektive måte å utvikle de latente muligheter i mennesker av alle raser på, er å gi dem fullt ansvar. Det er bare gjennom samarbeid mellom alle seksjoner og grupper i befolkningen at et land kan fullføre den oppgave Gud har gitt det. Våre forskjellige synoder og råd har også tidligere fordømt apartheid, systemet med vandre-arbeidere, lover som nekter de ikke-hvite stemmerett, lover om atskilte bydeler for de enkelte rasegrupper, om bantu-utdannelsen og om begrensede arbeidsmuligheter samt lover mot blandede ekteskap.»

En av de få ikke-hvite afrikanske biskoper er også anglikaner, nemlig biskop A. H. Zulu. Et navn som tør være kjent fra avis-spaltene her hjemme. Der fikk man nemlig å vite at myndighetene hadde nektet ham å bo i bispegården på Eshowe i Zululand (hvor hans hvite forgjenger hadde bodd) fordi den ligger i såkalt «hvitt område». Han reiser derfor 50 km mellom hjemsted og kontor som han nå har i den anglikanske soknekirken. Bispegården er leiet bort til hvite. Biskop Zulu tar denne urimelighet og ydmykelse svært fint. Han forteller at han er blitt meget godt mottatt av hvite menigheter og menighetsråd, og hvis det skulle være noen av europeerne som ikke ønsket ham som biskop, så må de ha holdt seg borte. Det var ihvertfall ikke kommet til uttrykk.

Vi etterlyste hans mening om apartheids virkning på kirkens liv, og han fremholdt at de europeiske medlemmer av kirken har

en tendens til å mene at de bør akseptere atskillelse, fordi regjeringen ønsker det. Som en konsekvens har de fått en delt lojalitet. De ikke-hvite føler atskillelsen som et problem, fordi de er blitt oppdradd til å tenke og mene at vi er alle brødre. All enhet i Kristus vil være en fiksjon med mindre vi kan leve sammen, understreket han. Forøvrig mente biskop Zulu at der er en sterk europeisk opinion mot apartheid av teologiske grunner og ikke bare av politiske. Kirken kan manifestere en kristen holdning først og fremst ved at den enkelte i tro og liv dyrker Gud og tjener sin neste slik han føler han skulle gjøre det uavhengig av lovgivningen, ved å gjøre bruk av en hver mulighet, i kirken, i hverdagslivet og i samfunnet som helhet.

En betydelig legmann innen den anglikanske kirke er zulu-høvdingen Getsha Butelezi, som er utdannet jurist og har tatt et klart standpunkt i forhold til apartheid. Han fremholder at særlig blant de intellektuelle afrikanere er det mange som føler seg dypt skuffet over utviklingen i retning av stadig mer gjennomført raseskille. Det står i motsetning til den kristne brorskaps- og enhetstanke. Et av resultatene er oppblomstringen av de afrikanske sekter, «zionister» og andre. Enkelte av lederne har dannet sine sekter hovedsakelig av egoistiske grunner, men en finner også at der ligger politiske motiver til grunn. De er misfornøyd med de offisielle kirker og deres holdning, og de vil forsøke gjennom sine sekter å arbeide for mer likestilling mellom rasene.

Høvding Butelezi mener at kirken bør vitne på den måten at den spiller en mer aktiv rolle på det menneskelige plan, i forholdet mellom rasene. Dette burde bl. a. komme til uttrykk i en bedre kontakt og forbindelse mellom sorte og hvite menigheter. Da jeg etterlyste hans syn på vedtak og resolusjoner mot rasepolitikken og diskriminering på forskjellige felter, ga han et positivt svar. Han delte ikke deres syn som hevder at resolusjoner ikke har noen verdi, og at en må gå mye lenger skal det bety noe. Tvertimot bør slike resolusjoner komme frem fra tid til annen, fordi de virker trosstyrkende og hjelper afrikanerne til ikke å miste håpet, sa han.

Det første sted hvor en kristen gudstjeneste ble holdt i Sør-

Afrika, var i et lite katolsk kapell bygget av portugisiske sjøfolk i Mossel-bukten ved Cape. I dag er den romersk-katolske kirken et betydelig kirkesamfunn i Sør-Afrika, og erkebiskop Dennis Hurley i Durban er regnet for å være en forgrunnsfigur i den kirkelige opposisjon mot apartheid — og samtidig sterkt ekumenisk engasjert.

Erkebiskopen er et inspirerende bekjentskap, fritt-talende, treff-sikker i sine formuleringer og dypt engasjert i problemene. Han presiserer at forholdet mellom kirkene har forandret seg fantastisk de siste årene. Istedet for mistanke og konkurranse er det kommet en ny ånd, preget av interesse for hverandre og av samarbeid. Dette kommer til uttrykk på det høyeste plan i teologiske konsultasjoner. Der er ellers mellomkirkelige drøftelser på menighets- og sokneplan, samtaler om hva som kan bli gjort for å bedre forholdene på det sosiale og økonomiske felt for de forskjellige rasegrupper, og drøftelser av misjonsproblemer. På det sistnevnte felt er Sør-Afrikas kristne råd meget aktivt. Den romersk-katolske kirke er ikke offisielt medlem her, men deltar med observatører ved forskjellige anledninger.

Men der står likevel mye igjen, mener Hurley. Alle kirkesamfunn lider under en altfor intellektuell tilnærming til spørsmål som gjelder troen og det kristne liv i dagens situasjon. En har her å gjøre med et moralsk problem i den forstand at de fleste politiske løsninger på spørsmål som gjelder apartheid, ikke kan bli funnet før folk rent moralsk har lært å se hvilke konsekvenser det kristne evangelium og de kristne grunnsetningene for menneskelig sameksistens har i forhold til andre raser. Her kan kirken spille en viktig rolle, og her er det nødvendig å samarbeide for å finne midler og metoder, — de er nemlig ikke for hånden. Det er et spørsmål om å appellere ikke bare til forstanden, men også til hjertet, Vårt problem som kristne lærere og ledere er hvordan vi skal få folk til å se den kontrast som eksisterer mellom evangeliske ideal og den konkrete situasjon i vårt samfunn, sier erkebiskopen.

Vi kommer inn på spørsmålet om felles gudstjeneste for mennesker av ulike raser, og Hurley nevner da at den romersk-katolske kirke har en ganske fin statistikk på dette feltet. Det har

egentlig ikke vært så mange vanskeligheter når det gjelder å godta folk av ulike raser i samme kirke. Han presiserer imidlertid at dette ikke betyr særlig mye, fordi medlemmene av menigheten, når de forlater kirken, ikke fortsetter det fellesskap de har hatt innenfor kirkens vegger, ved alteret og i bønner. Derfor kan det være villedende å se mennesker av forskjellig hudfarge sammen i kirken, fordi en så sjelden ser dem sammen utenfor.

Oppgaven blir da å utvikle et virkelig brorskap i kirken mellom de forskjellige raser, en fellesskaps-følelse som den enkelte kan bære med seg ut i sitt hverdagsliv. Men det er heller ikke nok. Folk må lære å samarbeide, og et viktig skritt i den retning er å gjøre mer bruk av arbeidsgruppe-metoden. Først bringe sammen mennesker av samme rase og kirkesamfunn og få dem til å se evangeliets konsekvenser i Sør-Afrika, drøfte dette og arbeide seg fram til hva som bør bli gjort, og når de har kommet et stykke vei her og har fått erfaring og ny innsikt, bør man gå videre og danne grupper som er sammensatt av forskjellige raser og kirkesamfunn. Denne gruppe-metoden kan bety meget for løsningen av problemene i Sør-Afrika. Samtidig bør man fortsette innsatsen på den sosiale sektor. Her har Sør-Afrikas kristne råd begynt å ta en lederstilling for å lette og lindre nøden. Viktig er det på dette feltet at enkeltmennesker så langt mulig blir brakt i kontakt med den aktuelle situasjon, slik at deres hjerter virkelig blir engasjert i kristen omsorg, og de ikke bare handler ut fra en teoretisk overbevisning om at de skal støtte en god sak.

De lutherske kirker i Sør-Afrika er kjent for å være nokså sene når det gjelder å ta standpunkt i rasespørsmålene og gi klart uttrykk for sin holdning. Dette gjelder ikke minst den tyske seksjon innen kirken som utgjøres av en stor prosent farmere, og disse har lett for å slå seg til ro med tingenes tilstand.

Imidlertid er det verd å nevne at Den evangelisk lutherske kirke (Sørøst-regionen) – som bl. a. er et resultat av norsk misjon – har markert seg positivt i bildet, senest sist vår da det ble vedtatt en klar resolusjon under en konferanse på den lutherske presteskolen på Umpumulo. Denne resolusjonen har vakt oppsikt og er blitt debattert i vide kretser. Det kan være verd å ta med

noen utdrag av denne uttalelse tilslutt, som et punktum, men kanskje ennå mer som et løfterikt utropstegn.

«Sør-Afrika er på vei inn i en tid full av stadig større sosiale forandringer ettersom 'atskilt utvikling' blir iverksatt, med opprettelse av egne atskilte stater, såkalte bantustans, egne bydeler og institusjoner for de fargede og asiatiske befolkningsgrupper. Denne politikken er en kilde til stadig økende nød og ulykke for medlemmene av det ikke-hvite samfunn. De prøvelser som blir lagt på dem, blir ofte en byrde for den hvite manns samvittighet. Når det ene lem lider, så lider det andre med, som Korintierbrevet uttrykker det. I denne situasjon føler vi at kirken i Sør-Afrika er kalt til å gi et troens vitnesbyrd i ord og handling.

Den lutherske lære om de to regimenter har gitt vår kirke frihet til å forkynne et tilgivelsens og forsoningens evangelium, men den er ofte blitt mistolket til å bety at kirken ikke har noe ansvar for staten. Det er blitt sagt at så lenge kirken har frihet til å forkynne evangeliet, har den ingen rett til å blande seg i den verdslige regjeringens virke. Men etter at vi på ny har gjennomtenkt læren om de to regimenter, både rent bibelsk og historisk, er vi kommet til den konklusjon at kirken skal yte en aktiv og ansvarlig tjeneste for stat og samfunn. Kirken skal protestere mot de verdslige myndigheter når det skjer åpenbare urettferdigheter, og dertil være tolk og rådgiver for myndighetene i saker som angår Guds forordninger i hans skaperverk, familieliv og det borgerlige samfunn samt kulturliv, stat og regjering.

De praktiske følger av og betingelser for atskilt utvikling er en begrensning av de grunnleggende menneskerettigheter overfor de ikke-hvite borgere, både når det gjelder retten til arbeid, retten til å kjøpe og eie eiendom, retten til fri og full utdanning, talefrihet og full deltagelse i det politiske og sosiale liv. Vi går derfor imot en politikk som bygger på apartheid. Den største fare denne politikken innebærer, er ikke dens praktiske applisering, men dens ideologiske orientering og motivering. Forsvarere av denne politikken hevder å ha bibelsk støtte for sitt program. Vi finner ingen støtte for en slik lære i Den hellige skrift.»